ТАКА... ДУРНА СПРАВА

Було вже досить пізно вночі, а він усе ще сидів при столі над купою актів, читав і сліпав, думав і злостився, курив одно цигаро по другім і спльовував набік ізпересердя, і знов сердився.

— Чорт бери таку дурну справу! Борони, та не знати як? Доказ провини наглядний. Ще й сам нині майже признався при конфронтації. Шкода, що пан комісар, а в таких справах тратить голову, як малий дітвак. І що тепер буде? Сміх, та й годі: пан комісар і капелюшкова панна Кася. Опінія загалу назве його ошуканцем, негоноровим, і конець. Хто трошки має серця, мусить так сказати. Та йому то якби не в голові. Ти борони його, бо мусиш. Просив: "Колего,— каже,— ратуй, бо... знаєш... скандал, а я маю небавом женитися..." — Не штука — ратуй, але як?

Викинув цигаро через вікно, сплюнув іще раз замашисто і, заложивши руки в кишені, почав ходити по хаті від стола до дверей, від стіни до стіни здовж і впоперек.

Пан меценас такий нині роздратований, що все йому не по нутру. Тісно йому і нудно. Його дотеперішня адвокатська робітня немила йому тепер. Якби так не ніч, він готов таки зараз оглянутися за іншим помешканням. Шафа, софа, етажерка, нема навіть куди перейтися. Таки ніде не було йому так добре, як у тій маленькій хатці там на селі, де він проживав реконвалесцентом. Гарні були часи. Приходив до здоров'я і почував себе ліпше, ніж зовсім здоровий чоловік, що ніколи не хорував. Коби-то так можна бути здоровим, а відтак не хорувавши, відразу стати реконвалесцентом таким, як тоді! Гарні мав ферії, довше як півроку, від різдва аж до осені. Мав свою хатину, невеличку, але гарну, з вікнами до саду і всякими вигодами. Добре було: хотів, то лежав, а ні, то ходив або читав, писав навіть тоді свій дневник і славословив у нім тих, що його доглядали. І їв самі найліпші речі, що душа забагла, звичайно —

реконвалесцент. Добра була дієта на селі. Вона сама не раз приносила йому страву і розпитувала про його здоров'я. Раз навіть поцілував її в руку, такий вдячний був, що не забуває про реконвалесцен-та. А її як би хто на сто коней посадив, така була рада, що поцілував її "юрист". Я*к то вона звалася? Ага, панна Біня. Добре було. То раз була люба хатина. І нічого в ній не було, лише ліжко, стіл, два крісла, дзеркало на стіні. І ще стояв у куті якийсь мебель. Та годі вже нині нагадати,— давні часи! А отеє що? Така погана кімната, що годі витримати. Шкода, що в місті і ніби рахується на панській вулиці...

Та пощо те все нагадується?.. Протягнувся на софі і старався нічого вже більше не думати. Коли ж бо твердо лежати, софа закоротка, а під головою занизько. Мусить собі купити іншу, отоману.

І він уже спокійний, так, що ось-ось засне. Де там! Дурна справа сушить голову. Завтра його оборонна мова. Що властиво говорити? Адже ж годі крутити, як швець шкірою, і з чорного робити біле. Блямаж. Але від чого ж параграф? Ключка вгорі і така сама зісподу. Можна якось оминути, обернути, інтерпретувати по-своєму. А якби так: сама його тягнула, спокусила, пан комісар не винен... Ану...

Пан меценас зірвався з лежанки, радий новому помислові. Знов сідає при столі, нипає у відписі акту обжалування і щось зачинає писати: "Панове!.." Ну, що далі? "Зваживши, що параграф... цивільного закону..." Ні, нічого з параграфами не зачинати! Най собі судія зачинає таким оклепаним вступом. Судія pro *, оборонець contra ** — так мусить бути, а прокуратор не має "дару слова". Перед розправою кланяються на добрий день, при розправі сваряться, а вечором у касині вітаються дуже сердечно. "Ге-ге",— каже один одному. Формальність... Знаються, як лисі коні. Шкода часу — і всі три, а пан комісар четвертий, сідають до карт.

— Ні, не так! Ліпше кілька софізматів, а відтак апелювати до серця...

"Панове! Любов — чутє велике, святе, могутнє. Любов — се наркотик, се гіркий бальзам або солодка отрута. Та всякий, мої панове, розуміє любов по-своєму: інакше в теорії, інакше у практиці. Вже Платон *..." Ну, що зробив Платон?..

— Ет, чорт бери таку справу! Два слова годі склеїти докупи. Хоч він комісар, але мушу сказати, що дурень. Не ліпше то було полагодити справу по-доброму? По що було розбабрувати? Дівчина дурна, була би пристала на що-будь. Кошти аліментації, ну, нехай там, про гроші байдуже. Куку

* За (лат.).— Ред.

* Проти (лат.).— Ред.

в руку і була би сиділа тихо. А то — гарно почалося, а як скінчиться? "Колего... роби, як знаєш, крути, ратуй, бо... скандал..." Іронія! "Ратуй!" Але як?

І знов став ходити по хаті, думати, сердитися. Треба якось робити, коли раз піднявся оборони. Годі було відмовити, бо — скандал. Оборонити — се також щось варте. От як тоді той хлоп цілував йому руки, до ніг падав... "Паноньку,— казав,— батьку! Ви мені випроцесували мій грунт від жида. Я, позвольте, в газети вас пущу. Най вам пан біг заплатить, бо я... Бігме, не маю..." Ну, та що хлоп — бідний. Зате пішла реклама. А заплати досить від панів. Всуне в руки заліплену коверту, ще й кланяється за ласку. "Добрий,— каже,— адвокат!" А сим разом і про заплату байдуже. Не возьму нічого, бо то пан комісар, товариш іще зі шкільної лавки і партнер від зеленого столика. Хіба там... "скромне сніданє" і, може, в презенті щось капне. Та коби лиш оборонити! Комісар із радості часом дуже неуважно й розсіяно грає в касині... От сатисфакція.

І знов запалив цигаро. Станув при вікні і вдивлявся в далекий світ літньої ночі. "Сама тягнула"... комісар вільний... Які чудові ті літні ночі... Такі й тоді були, як пан меценас був реконвалесцентом. Уже міг виходити зі своєї хати і теплими вечорами ходив по саду, виспівував тихенько щось собі під носом. А з росою далеко чути. Може, й зачула панна Біня, і вже на другу ніч було її вікно відчинене. Підійшов ближче. Вихилилася з вікна і вогкими очима шукала по саду рекон-валесцента. Розмовляли тихенько так собі... до місяця... І вона була сто разів краща, як удень... тоді до місяця. Тішилася, що він здоров, що вільно йому вже виходити. Тільки боялася, щоби не перестудився, бо — звичайно, що ре-конвалесцент. Потім то вже не мали про що говорити і так лише стояли проти себе — вона у себе в кімнаті, а він у траві. Ті хвилі мовчання навели на душу нову думку. Він чогось закашляв, а вона пожалувала його. Оперся о вікно і зробив такий рух, неначеб хотів дістатися до середини кімнати. І знов позіхнув, якби з невиспання. Глянув у її палкі очі і бачив видуті ніздрі, розхилені уста, чув прискорений віддих молодої груді. Витягнув руку так собі, мимоволі, і небавом сидів уже на вікні. Одна хвилина — і чоловік тратить розум, забуває мораль і губить честь неповинної душі і долю безталанної людини. А вона... боялася лишень, щоби хто не побачив...

— І нічого не було,— сказав голосно до себе.— Ще й помогло. Минулася моя хороба...

— Худоба! — відказав із росою брехливий відгомін.

А він випулив очі і видивився, неначе злякався, що се, може, хтось схований бризнув йому в очі таке сміле слово. Але не було нікого ніде. Край неба займався ранішньою зорею. Він уже спокійний. Думав довго, але видумав: не було обмани, сама кликала, тягнула. Вже знає, що має говорити. Ціла мова зродилася відразу в його голові. Без приготування він найліпше говорить. Загоряча набирає фантазії, орієнтується в ситуації замотаної справи, за кождим словом попадає у щораз то більший розпал і говорить складно, сміло, переконуюче. Мова, виголошена з потрібним пафосом, справляє нечуваний ефект. Люди не

зважають, що говорить, лише як говорить. Того йому й треба. Кінчить, виходить і не вертає більше до зали засідань. Приходить обжалуваний — увільнений, радий і дякує йому за оборону. Та коби-то і сим разом так було! Мусить бути. Комісар не винен.

Пан меценас лягає на хвилину передріматися, щоб ліпше уложився в голові хід думок. А рано надіває чорний англез і йде до суду на розправу. Буде говорити, що знає, боронити, ну, і, може, оборонить. Та все-таки йому ніяково. Він невиспаний, блідий і наче дрожить на цілім тілі. Коли б так стрінув якусь щиру людину, сказав би їй правду, що нині він невдоволений своїм становищем, бо має боронити одну... дурну справу.